

Josep M. Baiges i Jansà, polifacètic artista riudomenc

Josep M. Toda i Serra

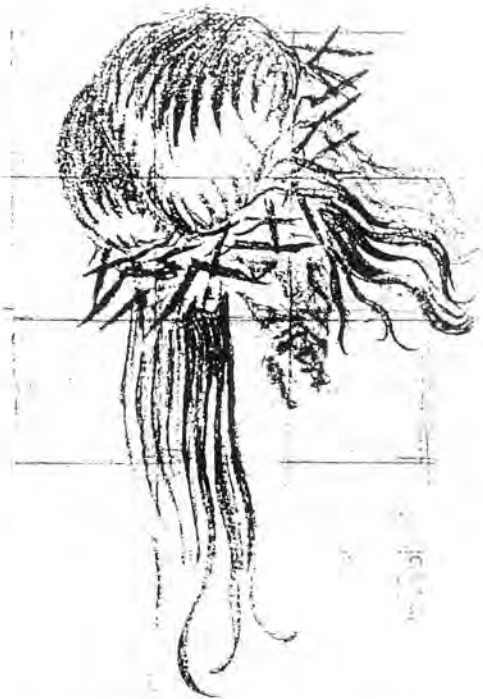
Amb motiu de la celebració de la Mare de Déu del Carme (16 de juliol de 1987), commemorada diumenge posterior de la diada (19 de juliol), la confraria d'aquest orde religiós a Riudoms va inaugurar l'acabament de la pintura del timpà del seu altar, ubicat al lateral dret del parroquial temple catòlic de Sant Jaume Apòstol de Riudoms. Ara fa set anys, el 1981, el riudomenc resident a Reus, Josep M. Baiges i Jansà (Riudoms, 1 d'octubre de 1924) ja va pintar, per encàrrec de la confraria del Carme, el cos rectangular central del fresc que és presidit per una escultura de fusta policromada de la Mare de Déu i tota la composició pictòrica hi és subordinada. Hi ha als peus una mar suau, a un costat, i, a l'altre, una d'agitada. Un velar i una maternitat que espera que arribi el pare de la mar perillosa, a un costat, i, a l'altre, uns treballadors amb una dona que arregla una xarxa de pescar. No sols s'hi veu la devoció, sinó que també s'hi veu el treball de la gent senzilla que, tot treballant, veuen la Mare de Déu.

Doncs bé, ara, set anys després, el mateix artista va acabar de pintar el 1987 el timpà, o fresc semicircular superior, que té uns cinc metres de diàmetre, amb un motiu que representa la glòria. És la darrera obra que ha fet a Riudoms. La figura central o principal és el profeta Elías, «com a creador —segons Baiges— de l'orde dels carmelitans», rodejat de trenta-dues figures que representen croats i eremites. La segona figura en importància és «sant Ramon Stocke que se li apareix la Mare de Déu i això va fer —continua dient-nos l'artista— que s'identifiqués aquest orde religiós amb la Mare de Déu», sant que creà els escapularis i per això en Josep M. Baiges els hi dibuixa. També hi ha les figures de dos renovadors de l'orde: santa Teresa amb una mirada d'èxtasi cap a la llum que simbolitza el colom de l'Esperit Sant que presideix tot l'altar i l'altra figura dibuixada, amb una ploma a la mà i una creu, és sant Joan de la Creu. Tota la compo-

sició té una pretensió pictòrica, amb una textura com si fos la mateixa paret, com si fos un rebossat. Josep M. Baiges ha utilitzat acrílics. De tot el conjunt ara només quedaran els laterals de l'altar del Carme per a pintar.

Relacionats amb aquests murals de l'altar de la Mare de Déu del Carme de Riudoms, que són reproduïts a un calendariet de butxaca de 1988 que va editar la parròquia de Sant Jaume Apòstol de Riudoms, llegim en castellà al butlletí-circular número 504, corresponent al 31 de gener de 1988, que edita la **Borsa del col·leccionista** de la Llotja de Reus el següent:

«Dintre dels molts calendaris per a carteres de butxaca, que en el present any 1988

Esbós del Sant Crist coronat d'espines (Baiges).

s'han editat i dels quals existeixen col·leccionistes a tot el món, d'ençà que van aparèixer, i que constitueixen una popular mostra en infinitat de temàtiques, volem deixar registrat i destacar, per l'interès que ha suposat als especialistes de la nostra comarca del BAIX CAMP, per als qui reuneixen obres pictòriques o artístiques i, també, com no, les de tint religiós, el calendari que, sota el lema: «MARIA, MARE DE L'ESGLÉSIA», ha editat la parròquia de Sant Jaume Apòstol de RIUDOMS, dintre de l'any Marià que el catolicisme està celebrant, amb una qualitat fotogràfica que, en el seu més alt nivell, recull dos fragments d'una preciosa obra pictòrica, realitzada pel notabilíssim pintor contemporani JOSEP M. BAIGES JANSÀ, d'una bellesa i qualitat extremes. Aquells que desitgin algun exemplar d'aquest calendari, poden sol·licitar-lo a l'esmentada parròquia, plaça de l'Església, 2 RIUDOMS, que us el trametrerà».

La seva primera exposició pictòrica la va fer a Riudoms, deuriem ser les festes de Nadal de l'any 1944. La primera que va fer a Reus va ser al Centre de Lectura com es recull a la plana 12 de **Reus, Semanario de la Ciudad** número 53, corresponent al 18 d'abril de 1953. Com a novetat de les seves exposicions, cal esmentar la que va fer del 3 al 16 de novembre de 1973 al Saló del Sindicat d'Iniciatives i Turisme de Tarragona on les seves aquarel·les exposades eren ambientades amb música de sis sardanes pel propi autor. I una exposició d'aquestes característiques, pintura i música del propi artista, és una experiència poc habitual, per a no dir inèdita.

«La pintura mural —comentava Josep M. Baiges a «Lo Floc»— em satisfà molt més que el quadre, que evidentment també faig. Els frescos d'al·legories esportives de catorze metres quadrats de superfície —aquesta pintura mural és reproduïda i comentada a la plana 6 del **Reus, semanario de la Ciudad** número 354, corresponent al 24 de gener de 1959— que vaig pintar al Club Casino del carrer Major de Riudoms són obra meua, ja que aquest local era pensat en un primer moment com a una entitat esportivo-recreativa. Aquesta gran afecció muralista meua farà que l'any 1984 pinti, per exemple, l'altar de sant Antoni de l'església de Sant Andreu de La Selva del Camp que té uns cin-

quanta metres quadrats i que va provocar una polèmica amb Rufino Mesa, director de l'Escola-Taller d'Art de Reus —vegin-ne la referència a la premsa que recollim al final d'aquest article— que creia que aquests tipus de murals avui en dia ja no es pinten. Jo crec que un temple no és un museu, sinó que la gent hi va a resar, etc. i, si hi resen davant d'una pintura meua i la gent no hi marxa, tot està ja aconseguit. També, com que són un enamorat dels recursos de la perspectiva, etc., m'agrada molt l'escenografia i la prova és que n'he feta per als pastorets, etc. Encara que sóc ben conscient que aquestes tècniques estan, per segons quins sectors, molt desacreditades. Què hi farem? També he fet el que ara diuen disseny. En aquest sentit les lletres de **Cafès Brasília**, de Reus, són obra meua, per ficar un sol exemple. I de restaurants, bars i botigues n'he decorats una bona colla».

En Josep M. Baiges, que va estudiar a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, si bé al final no en va sortir arquitecte, és un **aquarellista**, tècnica amb la qual fa fins i tot els seus esbossos, alhora que, com a bon dibuixant, s'ha dedicat a la **caricatura**. A més és un **gran afeccionat a la música**, en aquest sentit val a dir que, segons ens diu, «als setze anys ja vaig escriure un bocí de sarsuela en català i tinc al mercat set discos amb sardanes meves, ja que n'ha compostes i n'ha estrenades catorze, de moment: **Peret Ganxet i Reus 71** que la Coblà Montgrins me les va gravar al disc **Sardanes a Reus**, amb motiu del XXVè. aniversari del Patronat per al Foment de la Sardana de Reus i Comarca; **Els que som del camp**, per la Coblà Meravella; **Dibuixant una sardana que me la va gravar la Coblà Meravella i la Coblà Principal de Girona**; **Els campanars del Baix Camp**, per la Coblà Mititerrània, etc. D'altres sardanes que tinc escrites són: **La font de Riudoms**, que la Coblà La Principal del Camp i la Coral Dolça Catalunya me la van estrenar el 19 de març de 1985 a Riudoms; **Maria Montserrat (Coblà Reus)**, **A l'ombra del passeig Prim**, **Els 4 càntirs (Coblà de Barcelona)**, **A ballar s'ha dit**, **La pipa de l'artista**, **Catalunya majestuosa**, **Gran Salou**, etc.; sense oblidar que sóc l'autor de la lletra i música de la cançó amb ritme de fox-trot **Quan arriba la cigonya** que em va popularitzar Rudy Ventu-
ra i Orquestra; també sóc l'autor de l'himne

del Reus Deportiu que, amb data de desembre de 1976, porta per títol **Visca el Reus** que, amb lletra de Francesc Boqueras, vaig estrenar amb motiu de la inauguració del nou estadi reusenc; he compost la **Cançó al Parc infantil de Nadal**, era l'any 1981; i de l'**Himne a Cafès Brasília** que em va estrenar la Banda Municipal de Reus. Vaig guanyar el Concurs provincial de caramelles que l'any 1950 va organitzar la Delegació de cultura i esports de l'Ajuntament de Reus amb la caramella que, amb música i lletra meua, vaig titular **A aquesta noia que diumenge**, 16 d'abril de 1950 dins de la festa d'homenatge al grup de caramelles que se'ns va fer a Riudoms, es va cantar al Centre Riudomense. També he format part, com a cantant, de les orquestres **Ritmo-Subis de Reus** i **Excelsior d'Alcover**; amb mon germà vam participar, com a duo, als concursos radiofònics **En busca de estrelles** i **Estrelles del mañana** que, en guanyar els primers premis, ens va donar molta fama ja que eren concursos enormement populars. Això era abans de l'aparició del Duo Dinámico. Jo deuria de tenir uns 25 anys. També cap allà els anys quarantes vaig cantar els diumenges, durant deu anys seguits, a la sala de ball de l'ermita de Sant Antoni de Riudoms, etc. La revista **Som, publicació de cultura popular catalana** número 8, que correspon al mes de novembre de 1980, pàgina 38 i l'exemplar de juliol-agost, que correspon als números 63-64, pp. 46-47 m'han dedicat sengles articles a la meua activitat musical i pictòrica.»

Ahora també ha realitzat unes deu pel·lícules de cinema afecionat de vuit mil·límetres i super 8, una de les altres passions artístiques que practica. També ha il·lustrat l'opuscle **Dejar de fumar es possible (guia práctica)** que el 1988 ha editat el Centre de prevenció i tractament del tabaquisme de la Unitat de drogodependències de l'Hospital de Sant Joan de Reus. El 4 de setembre de 1984, coincidint amb el XIIè, aplec de la sardana «Ciutat de Tarragona», se li va fer al parc Saavedra de Tarragona un homenatge per la seva tasca de compositor (vegin els dos articles apareguts a **Diario Español** de Tarragona del dissabte, 1 de setembre de 1984, pàgina 5; i el del dimarts, 4 de setembre de 1984, pàgina 6).

És famosa la polèmica que va mantenir amb Salvador Dalí arran del Crist de Sant Joan de la Creu i que va sortir a la llum pú-

blica de l'actualitat quan Luis Monreal va publicar a **El Noticiero Universal** de Barcelona un dels esbossos que en Baiges pintava a finals de 1947. Josep M. Baiges va concebre a finals de 1947, amb motiu de la convocatòria d'un concurs de cartells per a la Setmana Santa de Tarragona que se celebraria l'any següent, la idea de pintar un immens Crist amb tota la seva immensitat de poder sobre l'infinit, projectat a l'espai, i que des de la terra, (un fons que denota una visió de la costa tarragonina vista des de dins de la immensitat del mar un divendres sant), projecta la seva obra sobre el tauló de fusta per a donar a entendre la força de la religiositat humana que, mitjançant el fervor de l'oració, arriba a projectar al cel la imatge de Crist crucificat. Llavors residia al Col·legi de les Escoles Pies del carrer Diputació de Barcelona i «d'això —ens manifesta l'artista riudomenc— en són testimonis directes els meus companys d'estudi i els pares escolapis que aleshores constituïen la comunitat del col·legi esmentat». Aquest cartell, que va titular «Omnipotència», no va resultar guanyador, però sí que va ser exposat el 1951 a Casa Solsona, ubicada a la Rambla de Tarragona, al costat del que va ser premiat, també serà exposat juntament amb els esbossos el 1951 a Casa Navàs de Reus i també el 1951 a Casa Magda del passeig de Gràcia de Barcelona. I l'any 1950 va fer aquest Crist d'1 x 2 metres a l'oli que sembla que domina l'espai, des de dalt, en una posició recta; i, tres anys després, el 1953, Salvador Dalí, pintava un quadre molt semblant: el Crist de Sant Joan de la Creu. La polèmica era servida. Vegem-ne, sense pretendre ni ser exhaustiu, unes

quant es ressenyes recollides a la premsa del moment, així com també les referències a la polèmica que va mantenir l'artista riudomenc amb Rufino Mesa, director de l'Escola-Taller d'Art de Reus, arran dels frescos que va pintar a l'església renaixentista de Sant Andreu de La Selva del Camp i, finalment, tampoc no podem deixar de referenciar la polèmica dels anys seixantes sobre el lloc de naixement del nostre arquitecte universal, Antoni Gaudí i Cornet, on també Josep M. Baiges es va veure involucrat. Sobre el **CAS GAUDÍ** poden veure les referències que Antoni Llorens Larrègola va publicar a «**Lo Floc**» número 21, pp. 12 i 13, sota el títol de *Gaudí a la premsa* i aquest mateix autor va publicar a «**Lo Floc**» número 33, pp. 7, 8 i 9, l'article *Retalls de premsa* on, amb paraules d'Antoni Llorens, llegim a la plana 7 que «*L'any 1960 i amb motiu del cas Gaudí (...) Riudoms sortí a les ones de Ràdio Reus, Cadena Ser i a Ràdio Barcelona, a més de la televisió. Del polèmic cas en parlaren El Setmanari Reus, Diario Español de Tarragona, La Vanguardia Española, Diario de Barcelona, El Correo Catalán, Noticiero Universal i Solidaridad Nacional tots ells de Barcelona, Lérida, semanario del lunes i La Ac-*

tualidad Española». I ja pasem a veure les referències a les problemàtiques esmentades:

POLEMICA SOBRE EL CRIST DE BAIGES O DE DALÍ APAREGUDA A LA PREMSA

—*Salvador Dalí copió a ANDREA DEL CASTAGNO la idea de su famoso «Cristo», secció Cinco siglos después... Diez minutos*, Madrid-Barcelona, 16 de març de 1952.

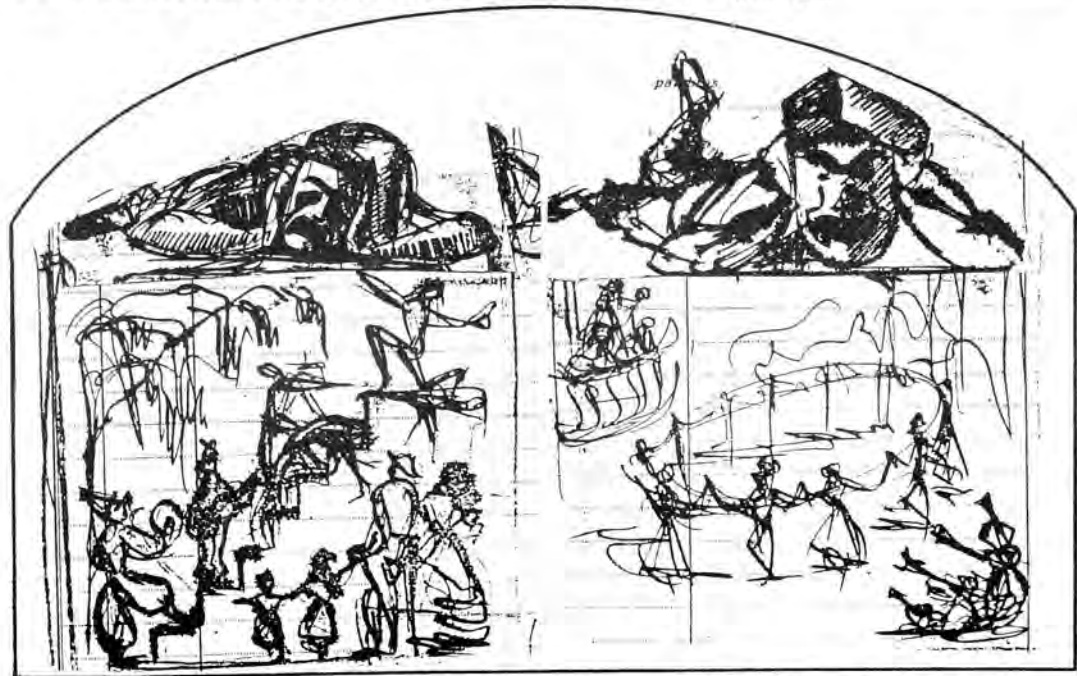
—*Algo más sobre la originalidad de Dalí*, Monreal. **El Noticiero Universal**, de Barcelona, número 20.504, corresponent a dilluns, 31 de març de 1952, pàgina 11.

—Comentari de Dalí sobre aquest afer al setmanari **Revista, semanario de información, artes y letras** de Barcelona, dijous, 24 d'abril de 1952, on es fan públics uns fragments d'una carta de Dalí sobre aquest afer, el qual estableix entre ambdós quadres del Crist polèmic una comparació basada únicament en consideracions d'ordre crematístic. Hi diu Dalí: «*Ahora bien: entre el de Tarragona y mi Cristo hay «un millón de pesetas de diferencia». Y si no sé pintar, aun más mérito.*».

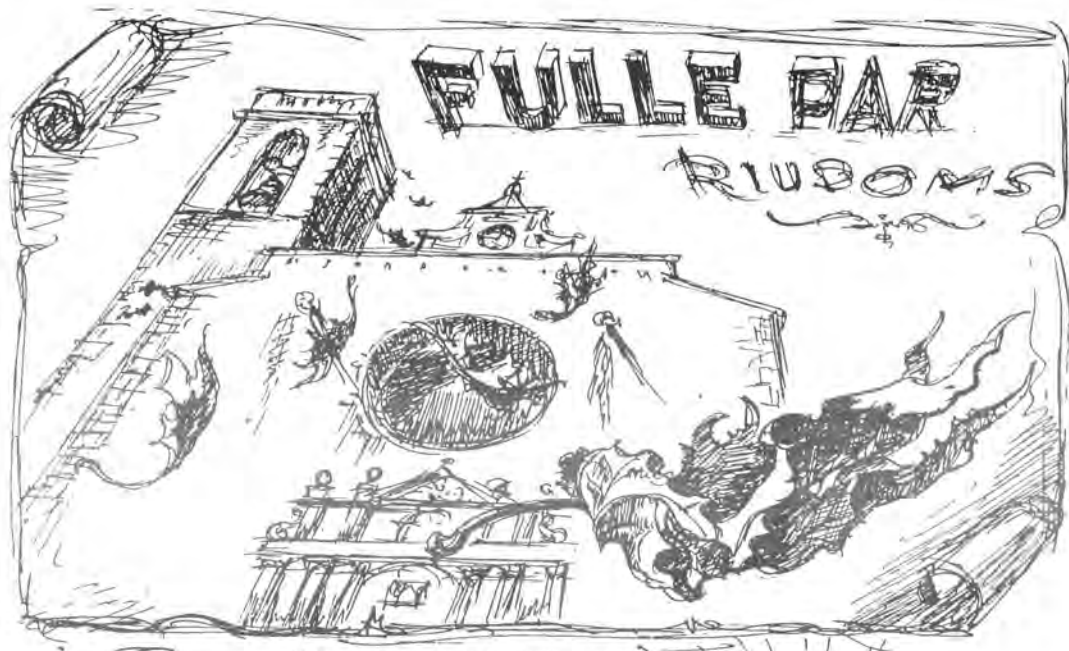
—**Diario Español** de Tarragona, 8-5-52, anuncia que «*Mañana publicaremos una carta del joven pintor José María Baigés Jansá sobre los antecedentes que él encuentra en su obra, del «Cristo de San Juan de Dios», daliniano.*».

—*El pintor Baiges contesta al genial Salvador Dalí*, José María Baiges Jansá, **Diario Español** de Tarragona número 4.248, secció de Reus, apartat de *Cartas al Director*, que correspon a divendres, 9 de maig de 1952, pàgina 4.

—*Intentando aclarar conceptos*, Filiberto dins de la secció *Cartas al Director* del **Diario Español** de Tarragona, dimecres, 14 de maig de 1952.

Esborranys que anaven destinats a formar part de la decoració del teatre del Casal Riudomenc i que finalment, per diverses obstruccions, no la va realitzar (J.M. Baiges).

Esborrany de temàtica riudomenca (Baiges Jansà).

—Es recull la notícia d'una exposició d'en Baiges a **El Correo Catalán** de Barcelona, dijous, 15 de maig de 1952.

—*¿Un precursor del Cristo de Dalí?* que signa L.A. i *Dos Cristos* que signa A.C. dins **Reus. Semanario de la Ciudad**. Reus, 17 de maig de 1952.

—*José Mª Baiges, pintor expresionista con ribetes de surrealista mira sus cuadros como el campo de acción de su espíritu*, José Mª Domingo Blay a *Mirador, Suplemento de «Diario Español»*, Tarragona, diumenge 18 de maig de 1952.

—*El Cristo de Riudoms*, Luis Anglès secció *Vida de la Región de El Correo Catalán* número 23.320, que correspon a dimecres 21 de maig de 1952, pàgina 4.

—A la secció **VOXPOPULI**, és a dir a la secció de Cartes al Director de la *Revista, semanario de información, artes y letras*, de Barcelona, corresponent a dijous, 22 de maig de 1952, pàgina 2, hi ha un extracte d'una carta enviada per Josep M. Baiges.

—La revista número 408 de **¡HOLA!**, 21 de juny de 1952, pp. 10 i 11, reproduïx un autoretrat del pintor Josep M. Baiges i el seu quadre *«Omnipotència»* amb un text que fa una breu referència a la polèmica que tractem.

—*Gaudi-Baiges*, Roger de Vallcorba al número 699 de **Lérida, semanario de los lunes**, corresponent al 28 de març de 1960, pàgina 7.

—*«El primer autor del Cristo de Dalí»...* *«Coincidencia? ¿Plagio?»*, J. Mateu del Campo. *Revista Umbral, literatura, arte, actualidad*, de Madrid, número 14, desembre de 1952, pàgina 12.

—*Un telegrafista acusa a Dalí. Afirma que la «pintura atòmica» es invenció suya— Y demuestra que el «Cristo» deliniano es posterior al suyo... y muy parecido. Riudoms puede ser el segundo Cadaqués*. Enrique Rubio *Solidaridad Nacional. Diario de Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S.* número 5.599, secció *La Calle*, dissabte, 19 de gener de 1957, pàgina 20 (la darrera).

—*Baiges Jansà se anticipó en tres años al Crucificado de Dalí. Nacido en Riudoms, vive y trabaja en Reus donde*

escribe canciones, compone sardanas, pinta óleos y acuarelas y, muy seriamente, hace caricaturas. Wenceslao Andreu. **Diario Español** de Tarragona, número 10.301, dimecres, 5 de gener de 1972, pp. 10 i 11. Entrevista sobre l'obra del pintor riudomenc, destacant sobretot el famós crucificat polèmic entre Baiges i Dalí, així com les caricatures a personatges del règim «provincial» que va fer Baiges.

—*El Cristo de Dalí en dos versiones. Tres años antes que él lo realizó un pintor tarraconense*, Daniel de la Fuente Torró. **Diario Libertad** de Valladolid, 22-1-72.

—*El Cristo de Dalí, en dos versiones. Tres años antes lo realizó un pintor tarraconense*, D. de la F.T. (Pyresa) **La Nueva España**, d'Oviedo, en la secció *Artes y letras*, diumenge, 30-1-1972, pàgina K.

—*Plagios*, Carlos Ribera **La Voz de España** (1952-53?) pàgina 8.

—*Baiges: Identifico a mi pintura con la «arquitectura orgánica» o el retorno a la naturaleza*, Eugeni P. Simón. **Diario Español** de Tarragona, 22 de novembre de 1974. Entrevista que analitza les seves arrels pictòriques que, segons Baiges, tenen origen en el seu frustrat ofici d'arquitecte. Per primera vegada Baiges, dolgut per no haver estat cridat per fer les pintures de l'Altar Major del temple parroquial de Sant Jaume Apòstol de Riudoms, diu que el seu afany seria pintar frescos en alguna església o capella.

—Al llibre **Bells Indrets Catalans** de Josep Rius i Morgades (El Vendrell, 1983; amb pròleg de Salvador Espriu, 204 pp.), després de resseguir indrets de diverses comarques catalanes, surt la del Baix Camp amb dos pobles: *Pratdip*, un poble típic i bonic i *La vila de Mont-roig* i el pintor Miró dins del qual, i a la plana 147, hi llegim: *«He admirat per indicació d'una veïna de la Plaça Miró, i, segons em diuen, amiga del gran pintor, un mural pintat en la paret del bar de la dita plaça, del qual en Miró digué als propietaris que no el destruïssin que ell li concedia molt de valor artístic. Un acte molt encomiable aquest, d'un pintor consagrat, valorant l'obra notable d'un artista comarcal, d'un veí de Riudoms, en Josep*

Mª Baiges».

—Inauguren un mural del pintor que va inspirar el Crist de Dalí, J.M.Toda i J.Blaí. **Reus Diari, Informatiu comarcal independent** de Reus, número 1.836, corresponent a la setmana 23-29 de juliol de 1987, pàgina 9.

POLÈMICA MANTINGUDA PER JOSEP M. BAIGES I RUFINO MESA PELS FRESCOS DE L'ESGLÉSIA RENAIXENTISTA DE SANT ANDREU DE LA SELVA DEL CAMP

—Josep Mª Baiges prepara set murals per l'església de La Selva del Camp, Natàlia Borbonès. **Diario Español** de Tarragona secció *Reus*, divendres 28 de setembre de 1984, pàgina 11. Article on la periodista ens presenta l'artista mitjançant una entrevista i s'hi anuncia que per les festes de Nadal seran enllestits set murals per a la capella de Sant Antoni de l'església de sant Andreu de La Selva del Camp.

—Llamada de atenció para la iglesia de Sant Andreu, de La Selva del Camp, Rufino Mesa, Director de l'Escola d'Art de Reus. **Diario Español** de Tarragona número 14.033, secció *Reus/Baix Camp*, dimarts 2 d'octubre de 1984, pàgina 10. Crítica la instal·lació d'aquests frescos. Comença l'article tot dient, en castellà: «Amb sorpresa i disgust vaig llegir la notícia, en aquest mateix diari, que feia referència a la prompte instal·lació de pintures murals, en una de les capelles de l'única església concebuda en estil renaixentista del Camp de Tarragona: Sant Andreu de La Selva del Camp, obra realitzada per Pere Blai i Jaume Amigó, que per fortuna se conserva en bon estat». Dóna informació també que «El primer de maig de 1582 es reunien a La Selva del Camp, Pere Blai, el prior de la cartoixa d'Escalà Dei, l'arcedià Gili i el rector de Tivissa, mossèn Jaume Amigó. D'aquesta reunió sortí l'avantprojecte de l'obra i la forma de realitzar-la, inclosos els materials que s'havien d'emprar». Parla també de l'indret on es va construir: «a l'espai ocupat per l'església vella, prenent a més a més l'abadia i les cases veïnes», del preu i de la forma de pagar l'artista, de la

descripció de l'interior i de la seva forma arquitectònica i hi conclou: «Degut al bon ús que s'hi va fer de l'ordre dòric i a la claredat de lectura amb què es mostren tots els elements gramaticals de l'arquitectura clàssica, és una obra que es fa indispensable per als estudiants d'art de les nostres comarques».

«Després de tot l'esmentat —continua escrivint Rufino Mesa— i per a no deixar la partida en taules, poso:

1er. Que es paralitzi qualsevol intervenció que pugui afectar el valor artístic de l'església.

2on. Que la Direcció General del Patrimoni de la Generalitat hi intervingui per a la millora de l'edifici, netejat del paredat i pintat de les cobertes.

3er. Obrir un debat entre els especialistes i interessats en la tema per a proposar, des d'ara, un projecte per a l'acabat de la façana principal».

—El pintor Baiges defensa el seu projecte a La Selva, Josep Mª Baiges i Jansà. **Diario Español** de Tarragona número 14.052, secció *Reus/Baix Camp*, dimecres, 24 d'octubre de 1984, pàgina 12. En Josep M. Baiges acaba el seu article de rèplica a Rufino Mesa dient: «De sempre m'ha entusiasmat la pintura mural i especialment la religiosa. En resum: amb el criteri del Sr. Rufino, l'Església passaria a ser un museu, amb l'absència total de devots i del fervor popular. «Craso error».

J.M.T. i S.

QUALITAT A
BON PREU!

Dr. Fleming, 4
Riudoms

SUPERSPAR